

ΕΝΑ ΕΚΛΕΚΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ Π. ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΗ

Το ποίημα του Χατζημιχάλη Γιάνναρη

Γάμος Κρητικός εις Λάκκους Κυδωνίας 1864

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Λαός που την παράδοση ξεχνά και δε θυμάται
στο λήθαργο της λησμονιάς πανιοτινά κοιμάται...

Τις προάλλες βρέθηκα σε γνωστό και καλό Κοσμικό Κέντρο του τόπου μας, καλεσμένος από καλό και εύπορο φίλο μου στο γάμο του γιου του. Φθάσαμε σε ώρα 9 μ.μ. με τη σύζυγό μου. Οι καλεσμένοι πολλοί και το κέντρο γεμάτο. Οι κουμπάροι είχαν προσέλθει νωρίτερα, δεν ξέρω αν τραγουδώντας ή όχι.

Τα νόστιμα και πολλά ορεκτικά είχαν σερβιριστεί, μα εγώ έφαγα μόνο δυο κομμάτια καλής γραβιέρας και ήπια μισό τσικουδοπότηρο τσικουδιά και τίποτ' άλλο. Ωστόσο περιμένοντας το νέο ζευγάρι τυραννούσε τ' αυτιά μας μια μονότονη και δίχως τραγούδι μουσική, που σαν βαρύ μονότονο ψιχάλισμα δέρνει τη στέγη μας και την καρδιά μας! Κι' αναρωτήθηκα μέσα μου: Μα καλά δεν ήξεραν ή δεν ήθελαν να παίζονται την ώρα εκείνη σχετικά Ριζιτικά τραγούδια ή Συρτά είτε Κοντυλιές Καστρινές; Τέλος πάντων όμως, υπομείναμε αυτή την ηχορύπανση περιμένοντας τους νεόνυμφους, που ύστερα από αρκετή ώρα ήρθαν. Και τότε μια θύελλα πολύχρωμων και εκτυφλωτικών προβολέων έπεφτε πάνω τους, ενώ ταυτόχρονα ένας ορυμαγδός άγριας μουσικής από κλαπατισίμπαλα κόντευε να τρυπήσει τα τύμπανα της ακοής μας! Και να ήταν τουλάχιστον το γαμήλιο εμβατήριο του Μπετόβεν, ουδείς ψόγος. Στη συνέχεια οι νεόνυμφοι ανέβηκαν στην πίστα, όπου ο αρμόδιος του Κέντρου άνοιξε σαμπάνιες και ήπιαν. Μα εγώ πάλι αναρωτήθηκα: Δε θα ήταν καλύτερα να προσφέρει η παρούσα πεθερά στη νύφη πρώτα κι' ύστερα στο γαμπρό το παραδοσιακό μέλι με καρύδια σε πιάτο (το μελοσκούταλο), για να είναι, λέει ο έγγαμος βίος τους μέλι και γάλα, αντί για την ξενόφερτη σαμπάνια; Και όταν τελείωσαν οι σαμπάνιες οι νεόνυμφοι αγκαλιασμένοι λικνιζόταν (δε χόρευαν) κάτω από τους εκκωφαντικούς ήχους του τραγουδιού «Φίλνσέ με». Μα όλ' αυτά μου χάλασαν το κέφι. Γι' αυτό ευχήθηκα, χάρισα κι' έφυγα. Γύρισα στο γραφικό χωριουδάκι μου και κάθισα 3-4 ώρες στο μπαλκόνι μου. Η βραδιά ήταν καλή, σε αντίθεση με τη ψυχική μου διάθεση. Και τότε αναπολώντας τους περαζόμενους καιρούς και τους παραδοσιακούς γάμους που βίωσα, είπα το παρόνομό μου στους αέρηδες, τα κύματα και τ' αστέρια. Διότι μου ήρθαν στη μνήμη και την ψυχή μου οι ανεπιστρεπτί περασμένες ξεφάντωσες, σαν απόμακρες μελωδίες χαμένου παραδείσου.

Τότε η ξεφάντωση άρχιζε την Πέμπτη, που έπαιρναν τα προικιά τραγουδώντας «Επήραμε ντα τα προικιά τα ομορφοστολισμένα» και συνεχιζόταν για μέρες πολλές. Η στέψη γινόταν την Κυριακή και στο σπίτι της νύφης. Οι γάμοι τότε δεν ήταν κερδοσκοπικοί, όπως σήμερα, αλλά ομαδικό ξεφάντωμα όλων. Οι γαμουλιώτες ξεκινούσαν από το σπίτι του γαμπρού τραγουδώντας το Ριζιτικό «Δώσε μας Μάνα την ευκή να ξεκινήσει ο γάμος...». Και αν η νύφη ήταν από άλλο χωριό, οι γαμουλιώτες καβαλάρηδες σε άλογα ή γαϊδαρομούλαρα, με σιτζαντέδες (μικρά, παχιά, πολύχρωμα και κρουσάτα χαλιά), ή με κιλίμια (μικρά, απλά και πολύχρωμα χαλιά) πάνω στα σαμάρια, τραγουδούσαν Ριζιτικά τση στράτας: «Μηνάς μου, κόρη κι' έρχομαι κι' ίντα θα βάλω νά 'ρθω;», «Κόρη και νιος επαιζαν σ' ώριο περιβολάκι» κ.λπ. Και στη στράτα τους προπορευόταν ένας άνδρας κρατώντας το «μπαϊράκι» (ένα μαντίλι, ανδρικό με μια ανθοδέσμη πάνω σε λιανό κονταρόξυλο). Όταν τελείωνε το μυστήριο της στέψης, ένας κατεχάρης άντρας έλεγε στη νύφη το τραγούδι:

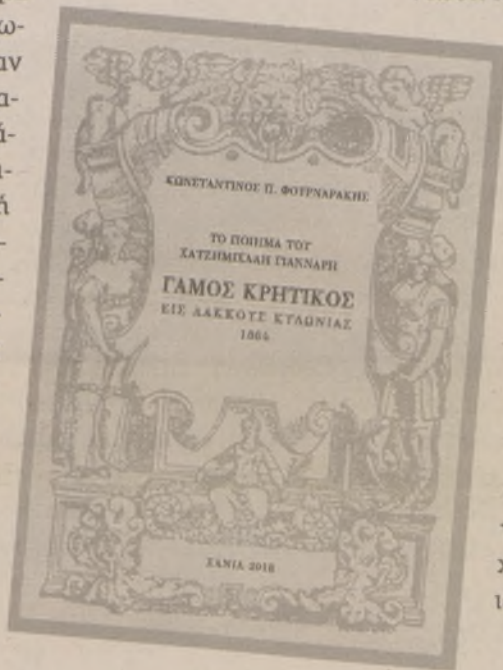
«Δός μου, νύφη το κουλούρι,
να σου πω καλό τραγούδι,
πήρες άντρα παλλικάρι
και καλής γενιάς κλωνάρι...»

Και η νεόνυμφη έδινε το κουλούρι. Και κατόπιν οι γαμουλιώτες έπαιρναν τη νύφη, καβάλα σ' ωραίο άλογο και φεύγοντας τραγουδούσαν:

«Επήραμε την πέρδικα την πενταπλουμισμένη,
Κι' αφήκαμε τη γειτονιά σαν παραπονεμένη».

Και φθάνοντας στο γαμπρό το σπίτι πάλι τραγουδούσαν:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΩΝ.
ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΗΣ
φιλόλογος

«Πρόβαλε μάνα του γαμπρού και πεθερά τση νύφης,
ν' αποδεχθείς το νιο γαμπρό και την καινούρια νύφη».

Ακολουθούσε το μελοσκούτελο. Κι' ύστερα άρχιζε η πολυήμερη ξεφάντωση με τραγούδια, όργανα, χορούς και πλούσιο φαγοπότι. Οι κουμπάροι τότε είχαν ξεχωριστή και ιδιαίτερη περιποίηση. Ωστόσο είχαν προηγηθεί τα κανίσκια (ζώα σφαγμένα, συνοδευόμενα ενίοτε και από μεγάλα πλεξουδάτα και σπασματώτα κουλούρια και ξεροτήγανα), προσφορά φίλων και δικών στο νέο ζευγάρι. Οι μπαλωθιές ήταν απειράριθμες σ' όλη τη διάρκεια της ξεφάντωσης. Ακολουθούσε η αντίχαρα, δηλαδή ο ερχομός των συγγενών της νύφης στο σπίτι του γαμπρού, που γινόταν τη νύχτα της Κυριακής προς Δευτέρα ή άλλη μέρα. Αν η αντίχαρα γινόταν τη νύχτα της Κυριακής, οι Αντικαριώτες έπρεπε να φύγουν πριν ξημερώσει. Το απόγευμα της Δευτέρας το αντρόγυνο και η κουμπαραπορέα πήγαιναν στα μονοστέφανα, δηλαδή στα σπίτια της γειτονιάς, όπου απολάμβαναν πλούσιο τραπέζο-κύκλωμα. Αλλά η ξεφάντωση κρατούσε ακόμη 2-3 μέρες. Και τέλος γινόταν το αποχαιρετιστήριο τραπέζι

«το σιχτήρ πιλάφι». Και οι κουμπάροι αποχαιρέτωντας τραγουδούσαν «Έχετε γεια βασιλικοί και βιόλες ανθισμένες...», για να λάβουν τραγουδιστή την απάντηση:

«Αμέτε φίλοι στο καλό και στην καλή την ώρα,
και να γεμίσει ο δρόμος σας τριαντάφυλλα και ρόδα».

Και στο σημείο αυτό τελείωνε η ξεφάντωση.

Όμως όλ' αυτά περάσανε και πάνε, τα σκότωσε η τεχνική εξέλιξη και η ξενόφερτη πολιτιστική υποκουλτούρα. Τα ψηλά χωριά σχεδόν ερήμωσαν, αφού οι νέοι κατέβηκαν στα Αστικά Κέντρα. Εκεί σχημάτισαν ανθρώπινες λίμνες με νερό στάσιμο και θολωμένο... Έτσι το σιωπηλό και εξισωμένο νερό της λίμνης αυτής δε θυμάται πια τα ψηλά βουνά, από τα οποία κάποτε γάργαρα κατέβηκε τραγουδώντας!

Αναπολώντας λοιπόν όλ' αυτά, νύσταξα, πήγα στο κρεβάτι κι αμέσως ο Μορφέας με κοίμισε στην αγκαλιά του. Το πρωί ξύπνησα πάλι άκεφος μονολογώντας «Καλημέρα θλίψη». Όμως η κακή καρδιά εγοργοπέρασε μου. Ο Ταχυδρόμος μου έφερε αναπάντεχα το βιβλίο που παρουσιάζω και μάλιστα με ιδιόχειρη τιμητική αφιέρωση του συγγραφέα.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΙ Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Αυτό το εκλεκτό ΒΙΒΛΙΟ – ΜΕΛΕΤΗ του Λαϊκού Πολιτισμού και της Παράδοσης, κανονικού μεγέθους, εκτείνεται σε 264 σελίδες. Είναι γραμμένο από τον Κων/νο του Πέτρου και Δαμασκηνής ΦΟΥΡΝΑΡΑΚΗ (εφεξής Κ.Π.Φ.) διακεκριμένο Νεοελληνιστή και Ιστοριοδίφη φιλόλογο, από το Καστέλι Κισάμου ορμώμενο. Το καλό και χρήσιμο βιβλίο, εκτός από το ποίημα ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ ΓΙΑΝΝΑΡΗ, αποτελείται τον ΠΡΟΛΟΓΟ, ΤΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ και την εκτεταμένη εισαγωγή (σελ. 15-130). Μετά το ποίημα έπονται τα Σχόλια, Το Γλωσσάριο, ο πίνακας κυρίων ονομάτων και τέλος η πολύ μεγάλη βιβλιογραφία. Το βιβλίο αυτό είναι η Μεταπτυχιακή Διατριβή του Κ.Π.Φ., επιστημονικά τεκμηριωμένη και με πλούσιες βιβλιογραφικές παραπομπές, απευθύνεται βέβαια, ως προς την Εισαγωγή του, σε ειδικού επιπέδου αναγνώστες. Είναι όμως πλήρως κατανοητό και από τον, έστω μετρίως μορφωσέν, αναγνώστη.

Το ποίημα αποτελείται από χίλιους (1000) ιαμβικούς 15σύλλαβους στίχους σε ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία, όπως και οι μαντινάδες. Η γλώσσα του ποιήματος είναι η ντοπιολαλιά της εποχής. Και οι οπτικοακουστικές του πάμπολλες και υπέροχες. Σ' αυτό το ποίημα ο φιλομαθής αναγνώστης θα δει και θα διαβάσει για τους Κρητικούς Γάμους όχι μόνον εκείνα που πιο πάνω ανέφερα, μα και άλλα πολλά, όπως ο πηγαιμός του νέου ανδρόγυνου στη βρύση του χωριού (κάτι που κι' εγώ βίωσα), για να δούνε σε τίνοσ το μέρος θα πάει το μεγαλύτερο κομμάτι από το σπασμένο κουλούρι. Και ιδού τι περιγράφεται:

«Σαν στεφανώσουν αντρόγυνο, περνούν δυο βδομάδες σε βρύση παίρνου, πάνε το του τόπου οι κυράδες [...] Στη βρύση φτάνου και νερό βάνουν εις το λαϊνι, σέρνουν κουλούρι και θωρούν σε ποιον το πλια θα μείνει», δηλαδή ποιος από τους δυο θα είναι ο τυχερότερος (Στίχοι 728-729 και 734-735). Ο Κ.Π.Φ. είναι στυλίστας της γραφής, πολυγραφότατος και έχει χρηματίσει Προϊστάμενος του Ιστορικού Αρχείου Κρήτης, στα Χανιά, που το έτιμψε με τις εκδόσεις πολλών βιβλίων σχετικών με την Παράδοση και την Ιστορία μας. Εύγε σου Φουρναροκωστή, καλής γενιάς κλωνάρι, που μας διδάσκεις τα παλιά, με γνώση και με χάρη!